עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הל' ג:
כז ב מיי' שם הלכה ב:
כח ג מיי' שם פ"ט הלכה ח:
כט ד מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה א [טוש"ע י"ד סי' רפז סעי' פ]:
ל ה מיי' פ"ו מהלכות י"ט הלכה ד [טוש"ע או"ח סי' תקלא סעי' ין]:
לא ו מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הלכה יג:
לב ז מיי' שם:
לג ח מיי' פ"ב מהל' בכורות הלכה ז סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שיג סעיף ה:

שיטה מקובצת

א] קצצה כמתכוין ר': ב] למיעבד מום נפשך גופו: ג] למיעבד מום נפשך אמר: ד] קנסוה הכא במאי דעביד קנסוה במאי: ה] תיבות בהאי מומא נמחק: ו] קנסוה במאי איכוין: ז] ז' ימי משתה לו: ח] עביד לאיסורא: ט] רבנן ה"נ לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: י] דאי הואי השתא נגע קמא הוה קמייתא מיתסי תיבת נמי ל"ש: יא] עולמית עד שתפרח בכולו: יב] לעולם עד שיתמעט בהרתו לא גרסינן להא במסכת נגעים: יג] אמתין עד מום אחר: יד] ליה לעולם אפילו: טו] עביד איניש כיון דקנים ליה עד שיולד לו נגע אחר דחייש: טז] ולא נטהר: יז] תיבות לו נמחק: יח] שמא יתרפא הס"ד: יט] בהאי קציצה לא מטהר וכיון: כ] מיתסי דלמא בתרא מיתסי קמא לא מיתסי הס"ד: כא] כשיולד בו נגע: כב] יתרפא וממה נפשך: כג] הנגע וכל כמה: כד] המכוין לעשות מלאכתו: כה] תיבות התם הוא נמחק: כו] לבנו דינא הוא דהא: כז] מיד דיינו שנקנוס עד: כח] לא היה לו לקנוס עולמית: כט] לא היה לו לקנוס: ל] א"נ ההיא דספרי: לא] גרסי' הכא או עד: לב] קצצה ומיעטה מכגריס ומה: לג] והא עדיין בעי: לד] אפילו הוה מוחלט: לה] בעי מיניה: לו] לומר מאינך ואכולהו: לז] קנסו הכא על תיבת דדלמא גרשם עליו קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: לח] לומר בצורם לא קנסו משום דליכא הפקעת מצות כל יומא ויומא: לט] נקט בחנם חד: מ] שנטל קוציה ממנה: מא] גבי מורד וורדין: מב] תיבות בכל דיליה חייב ל"ש: מג] יפוי קרקע ואפילו מתכוין: מד] לחורשה ולזורעה: מה] על הך משנה דקאמר תמן מורין כשנטלו: מו] העם חורשין פעם א' והוא: מז] דפשיט מינה גבי עבד דבעי למימר הכא דחמיר:

רבינו גרשום

ישחט עליו: תקצצה. מעצמה: וחכ"א. לעולם לא יטהר עד שתפרח בכולו בכל גופו הנגע השני דהשתא הוי טהור מדאורייתא דכתיב וכסתה הצרעת מראשו ועד רגליו וגו': או עד שתמעט בהרתו מכגריס. כלומר דההוא נגע ראשון דקציץ במתכוין אי לא הוה ביה כגריס דהיינו שיעור דאורייתא טהור מיד ואי הוה ביה כגריס לא יטהר עד שיולד בו נגע אחר ויפרח בכולו ור' אליעזר סבר אע"ג דהוא דקציץ הוה כגריס כיון שנולד בו מום אחר וטהר ממנו טהור נמי מן הראשון. ולא בעי עד שתפרח בכולו אלמא דלא קניס ר' אליעזר הכא ורבנן קנסי: בממונו. בבכור קניס דאיכא למימר דאתי למעבד ביה מום ממה נפשך דסבר אי שרו ליה בההיא מומא שפיר ואי לא שרו ליה סבר השתא לא גריע כקודם לכן. דקודם לכן הוה אסורי למיכל והשתא נמי אסור גופו מי איכא למימר דאתי למעבד לקוץ לכתחלה ממה נפשך דמאי ממה נפשך איכא הכא אי קציץ ליה שמא יולד לו נגע אחר וכשיטהר ממנו יטהר גם מזה מוטב לו שלא יקוץ זה וימתין עד שיטהר מזה ויהיה טהור משיקצצנו וימתין עד שיולד לו אחר הלכך לא קניס ר' אליעזר הכא דלא אתי למעבד איניש אחרינא לקוץ לכתחלה אבל בממונו בבכור קניס: דרבנן אדרבנן לא קשיא. דהכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון למשרייה בהאי מומא קנסוה רבנן דחשבינן לההוא מום כמאן דליתיה אבל כשיולד בו מום אחר ישחט עליו. והכא במאי דעבד קנסוה דנתכוון לקצוץ ליטהר עצמו קנסוה רבנן דהוי כמאן דלא איקצץ דאפילו כשיטהר מנגע שני חשבינן ליה לראשון דאכתי קאי ומשום הכי לא טהר עד שתפרח בכולו: יטהר תנן. לכשיולד לו נגע אחר יטהר או ויטהר תנן יטהר משמע דכשנולד לו נגע אחר ויירפא יטהר למפרע מן הראשון משעת קציצה. או ויטהר תנן דמשמע דהשתא כשנרפא מן הנגע השני

לרבנן דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר או בבישול בשר בחלב כדקאמר בפ' כל הבשר (חולין קיד:) ואין לאסור שחיטה על אותו מום מלא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק וא"ת ולר"א דלא מפליג מאי פריך עליה מבהרת דגבי צורם אוזן בבכור לאסור מדאורייתא עד שיולד מום אחר יש לנו לקנסו כשנולד בו מום אבל קוצץ בהרת דמדאורייתא טהור מיד כו] שנקצץ עד שיוולד נגע אחר וי"ל דלאפ"ה לא היה כח] לנו לקנוס במום עולמית אלא עד מום שלישי או רביעי א"נ נהי דלא יתיר ר"א לשחוט במום אחר אין כאן קנס מ"מ לא היה כט] לנו לקנוס במום שלא עשה בו עבירה כי היכי דלא קניס בנגע אחר א"נ ל] דספרי אסמכתא בעלמא הוא:

עד שתפרח בכולו. בכל הספרים לא] [ה] [כתוב] עד שתתמעט בהרתו מכגריס אבל במס' נגעים ליתיה כדפי' בקונט' ואומר רבי דאי גרסינן לי' ה"פ שאם קצצה לב] [ט] ונעשה בכגריס ומה ששייר נתרפא מקצתו מעצמו שאפי' היה בו מה שנקצצה לא היה בו כגריס: **מקמייתא** טהר לי' לבתרייתא נטרי' ליה ז' ימי המשתה. וא"ת והא לג] בעי תגלחת וצפרים ואסור בתשמיש המטה כל ימי ספורו וי"ל כגון שלא היה אלא מצורע מוסגר א"נ אפילו לד] מוחלט נהי דכי קצץ טמא מדרבנן מ"מ שרי לעשות תגלחת וצפרים ולמנות ימי ספורו וליטהר מן התורה ומיהו כפרתו א"א להביא דאינו יכול להכניס ידיו לבהונות כל זמן דטמא מדרבנן כדאמר (פסחים דף צב.) אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס דלא התירו אלא משום פסח: לה] **בעא** מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן בבכור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו. בפרק השולח (גיטין מד.) נקט תחלה הבעיא דמוכר עבדו וכמו"ק בפרק מי שהפך (דף יב:) נקט בכוון מלאכתו ובכל דוכתי עביד אם תימצי לומר לו] מאידך ואכולהו פשיט תניתוה משדה שנתקווצה ואומר רבי דשלשתם שאל בבת אחת והש"ס קבע כל אחת במקומה כפי מה ששייכא ויש ספרים שכתוב במו"ק (שם) בעא מיניה רבא מר"נ אבל ברוב הספרים גרסינן ר' ירמיה מרבי זירא כמו כאן ובגיטין:

אם תמצא לומר מוכר עבדו לעובדי כוכבים ומת קנסו בנו אחריו דכל יומא מפקע ליה ממצות. אכתי המ"ל דאפילו תימצי לומר התם לא קנסו לז] (דדלמא) הכא קנסו משום דאיכא איסורא דאורייתא דכי האי גוונא איכא בפ' השולח גבי בעיא דמוכר עבדו וכמו"ק גבי בעיא דכוון מלאכתו במועד דקאמר אם תימצי לומר בצורם קנסו משום דאיכא איסורא דאורייתא ובגיטין נמי הוה מצי למינקט אם תימצי לומר לח] לא קנסו הכא קנסו משום הפקעת מצות דכל יומא ויומא (כמו) בעבד ובמו"ק נמי נקט לט] חד טעמא בצורם וטעמא אחרינא במוכר עבדו והוה מצי למימר חד טעמא בתרווייהו דאם תימצי לומר בצורם ובמוכר דקנסוה משום דעבדיה לאיסורא אבל כוון מלאכתו לא עבד לאיסורא:

שנתקווצה. פי' בקונט' שנטל מ] קוצים ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה והדין עמו דלא"ל לומר בקוצים שהיו מחוברים [י] דא"כ לא תזרע דאיכא איסורא דאורייתא בנטילתם שמייפה את הקרקע כדאמר שבת פרק הבונה (דף קג.) גבי מא] [המולש עולשין והמורד זרדים] [כ] דבארעא דיליה חייב מב] (בכל דיליה חייב) בכל שהוא משום דאיכא יפוי מג] הקרקע דאפי' מתכוין לצורך דבר אחר וה"נ איכא יפוי קרקע כשתולש קוצים לחורשה מד] לזריעה וכן משמע בירושלמי על מה] המשנה תמן אמורים כשנטלו קוציה משמע דמוקי לה בתלושין: **ניטייבה.** בירושלמי מפרש איזהו טיוב כל מו] העם פעם אחת חורשין והוא חורש שתי פעמים: **הטיבה** ומת בנו זורעה. אם האי טיוב מדרבנן קשה היכי פשיט צורם אוזן בכור דאורייתא ואם הוא נמי דאורייתא קשה בגיטין (דף מד:) דפשיט מז] מיניה גבי עבד (עברי) לימא שאני הכא דחמיר משום דמפקע ליה ממצות וי"ל דקסבר שראוי להחמיר בשביעית יותר מכולם כדאמר בקדושין (דף כ.) כמה קשה אבקה של שביעית:

גדילא

ונקצצה [א] טהור קצצה א] מתכוין רבי אליעזר אומר לכשיולד לו נגע אחר יטהר הימנו וחכ"א עד [ב] שתפרח בכולו או עד שתמעט בהרתו מכגריס רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו כי קניס ר' אליעזר בממונו בגופו לא קניס ממונו איכא למימר דאתי למיעבד ב] גופו מי איכא למימר דאתי למיעבד ג] אמר רבא דר' אליעזר אדרבי אליעזר קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא דר' אליעזר אדרבי אליעזר לא קשיא כדשנינן רבנן אדרבנן נמי לא קשיא הכא במאי דעבד קנסוה הכא ד] במאי דעבד קנסוה במאי איכוין למישרייה בהאי מומא ה] בהאי מומא קנסוה רבנן דבהאי מומא לא לישתרי ליה והכא במאי דעבד קנסוה ו] איכוין לטהורי נפשיה בהאי קציצה בהאי קציצה קנסוה רבנן בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן למאי נפקא מינה לחתן שנראה בו נגע דתנן [ג] חתן [ד] שנראה בו נגע נותנין לו ז' ז] ימים לו ולאצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל אי אמרת יטהר תנן מקמייתא טהר ליה לבתרייתא נטרין ליה ז' ימי משתה אלא אי אמרת ויטהר תנן סוף סוף כי לא מטמיא לבתרייתא הא מיטמא וקאי מקמייתא מאי תיקו [ה] בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא צורם אוזן בבכור ומת מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר [ו] מוכר עבדו לעובדי כוכבים ומת קנסו בנו אחריו דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות אם תימצי לומר [ז] כוון מלאכתו במועד ומת לא קנסו בנו אחריו משום דלא ח] עבדא לאיסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה א"ל תניתוה [ח] שדה שנתקווצה בשביעית תזרע למוצאי שביעית [ט] ניטייבה נידיירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר [י] (רב אסי) בר' חנינא נקטינן הטיבה ומת [כ] בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן [ל] לבריה לא קנסו רבנן ט] אמר אביי נקטינן

טימא

ונקצצה. שלא נתכוין לקצצה: **לכשיולד לו נגע אחר.** שהרי הוא עכשיו טמא ומנוגע: **יטהר.** מן הראשונה והולכין אחר זו ואם ירפא מזו טהור מכולם דאיגלאי מילתא דלאו י'] (נמי) הוי קמייתא מיתסי נמי כי הלי: **עד שתפרח בכולו.** נגע האחרון וליכא למיחש למידי דהא אי הוה ביה קמא השתא נמי הוה טהור כדכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו': **או עד שתתמעט בהרתו.** הראשונה מכגריס קודם שקצצה אבל אי כשעה שקצצה הוה ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית יא] דקנסינן ליה לעולם יב]: **בממונו אתי ליה למיעבד.** ממה נפשך דסבר אטיל בו מום ואם יתירוהו לי בכך הרי נשכרתי ואם לאו מה הפסדתי אם אמתין יג] למום [ו] אחר בלא"ה נמי הייתי ממתין עד שיפול מום הלכך קנסינן ליה יד] אפי' יפול בו מום אחר כי היכי דלא ליתי וליעביד: **בגופו מי איכא למימר.** דמנחי' לספיקא וליקוץ אי לא קנסינן ליה לעולם הא ודאי לא עביד טו] דחייש שמא נגע אחר לא יוולד לו לעולם ולא טז] אטהר לעולם ואפי' אם יוולד מה אהני יז] לו בקציצה הרי הוא נגוע כבתחלה מוטב לו להניח את זה שמא יח] ירפא: **בהאי מומא.** לא מישתרי ליה עד שיוולד לו אחר: **בהאי** יט] **קציצה** (א). וכיון דהך קציצה אינה מועלת לטהרו נמצא טמא עולמית דחשבינן לנגע כמאן דליתיה דמי יימר דלאי הוה ביה הוה מיתסי כ]: **יטהר תנן.** דמשמע מיד כשיוולד בו נגע אחר יטהר מן הראשונה: **או ויטהר תנן.** דמשמע כשיוולד כא] נגע אחר ויטהר ממנו מן האחרון אז יטהר מן הראשון: **למאי נפקא מינה.** הא א"נ יטהר תנן הא טמא הוא מן האחרון עד כב] שתרפא (ב) (ממה נפשך) וממה נפשך טומאה שייכא ביה: **לחתן שנולד בו נגע.** דנגע האחרון נולד לו בימי חתנות: **נותנין לו.** שלא יראה כהן את הנגע כג] דכל כמה דלא חזי ליה כהן ולא מטמא ליה לא הוי טמא דבכהן תלא רחמנא: **לאיצטליתו.** טליתו אם נולדו בה נגעי בגדים: **מקמייתא טהר ליה.** מיד כשנולד זה ומזה אינו טמא דנטרינן ליה יומי דחתונה או של רגל לכל אדם. אלא אי ויטהר תנן סוף סוף לא מהני ליה מידי הא דנטרינן ליה דאינו טהור מראשונה עד שתתרפא אחרונה: **ומת.** הצורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית: **אם תימצי לומר.** במסכת גיטין [מד.] דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר ולמיפשט בההיא דקונסין התם דינא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות: **ואם תימצי לומר.** הא דאמרינן במ"ק (דף יב:) המכוין כד] מלאכתו במועד דמניח כרמו לבצור ואומר במועד אבצירנה שהרי דבר האבד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבצרנה הואיל ולכן נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד. ואם תימצי לומר כה] התם הוא דלא קנסינן לבנו כו] דהא לא עביד אביו איסורא דהא מת קודם המועד: **אבל הכא.** עבד איסורא דמטיל מום בקדשים: **לממוניה.** לבכור: **שנתקווצה.** שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה: **תזרע למוצאי שביעית.** דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה: **ניטייבה.** נזדבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל: **נידיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומסבבין אותה או חדשים כדי לזבלה: **לא תזרע.** דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית:

טימא

מסורת הש"ס

א) נגעים פ"ג מ"ב [מו"ק ז:], ב) מו"ק יג: גיטין מד., ג) שביעית פ"ד מ"ב [מו"ק יג. גיטין מד:], ד) [צ"ל ר' יוסף], ה) עי' פירש"י עירובין ח. ד"ה והאמר ר"נ, ו) ש"ק מ"ו, ז) צ"ל על מום ש"ק, ח) ש"ק, ט) צ"ל ומיעטה מכגריס ומה פי' ש"ק, י) ש"ק מ"ו, כ) גי' ש"ק דא"כ איכא איסורא כו', ל) דבארעא דיליה חייב בכל שהוא ש"ק,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהאי קציצה קנסוה רבנן וכיון: (ב) ד"ה למאי נפקא וכו' עד שתרפא וממה נפשך טומאה כצ"ל ותיבות ממה נפשך נמחק:

מוסף רש"י

נותנין לו ז' ימים. ז' ימי המשתה, דלא חזי ליה, דלמא מטמא ליה (מו"ק ז:). ולכסותו. אם נראה הנגע בכסותו (שם). צורם אוזן בבכור. חתך מאזנו מעט כדי שיהא בעל מום ויהא מותר לו, ואסור לעשות בו מום מום לא יהיה בו, כלומר לא תטיל בו מום, ואם הטיל בו מום קנסוהו רבנן דלא יהנה ממנו (מו"ק יג.). מוכר עבדו לעכו"ם. קנסוהו רבנן ויצא לחירות דהא גרם מן המצות שאין ישראל יכול לכופו לעבודתו, ואם מת אין בניו יכולין לכופו (שם). מפקע ליה ממצות. דכל זמן שהוא ברשות העכו"ם אינו עוסק במצות (שם). אם תימצי לומר כוון מלאכתו. גבי מכוין מלאכתו במועד שיכול לעשות קודם המועד או להניח מלהתחיל בה עד לאחר המועד וכיון דלאמלם להתחיל בה בתוך המועד, שאם לא יגמרנה במועד יהא דבר האבד ויהיה מותר לגומרה, ותנן התם (מו"ק יב.) יכוין אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו, ומיבעיא לן כוון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו, ואם תמצא לומר בההיא תפשוט לן דקנסוהו ואע"ג דלא עבד איסורא, כ"ש הא דעבד איסורא, אבל אם תמצא לומר בההיא דלא קנסוה אכתי הא מיבעיא לן, דהתם הוא דלא עבד מעולם איסורא, שהרי מת קודם המועד ולא בא לידי איסור (גיטין מד:). שנתקווצה. ניטלו ממנה קוצים והרקנים ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה, לא קנסוהו ותזרע למוצאי שביעית (שם). נטייבה. נזדבלה יהולך לה וכל כעגלות ומשאות (שם). נידיירה. על ידי דיר בהמה לזבלה, עבודת קרקע היא וקונסין אותו (שם). נקטינן. מסורת מאבותינו, מנהג מרבותינו (ערובין ח.).

רבינו גרשום (המשך)

הוא דטהר ליה מן הראשון ולא למפרע משעת קציצה: למאי נפקא מינה. מ"מ בין כך ובין כך לא יטהר עד שירפא מן השני נפקא מינה לחתן שנולד לו נגע אחר ביום חתונתו כלומר שכשנולד לו הנגע האחר היה חתן ולחתן שנולד לו נגע נותנין לו ד' ימי משתה ולא מטמינן ליה בין שנולד בו נגע ובין שנולד באיצטליתו או בכסותו דלא מצרינן ליה כל ימי חתונתו ולא כל ימי הרגל: אי אמרת יטהר תנן. דלמפרע טהור משעת קציצה כלומר תעשה כמי שנטהר קודם שנולד בו נגע שני מן הראשון והיינו נותנין לו ז' ימי המשתה דחשבינן כמו השתא אתיילד לו נגע ולא קודם חתונתו דאי נולד לו קודם חתונתו לא היו נותנין לו והיינו דקאמר טומאה קמייתא טהר ליה טומאה דבתרייתא נטרינן ליה ז' ימי משתה: ואי אמרת ויטהר תנן. כלומר דלא נטהר מן הראשונה אלא עכשיו כשנרפא הנגע השני סוף סוף כי לא מטמיה ליה בבתרייתא באותו שנולד בין חתונתו דיהבת ליה ז' ימי משתה מה מועיל ליה הא מטמי וקאי מקמייתא מנגע הראשון דהאי טומאה שייכא עד טהרה דנגע השני והוי טמא אפילו בימי המשתה: מאי יטהר תנן או ויטהר תנן תיקו: הצורם. עסקינן בין בכהן בין בישראל כהן בבכור ודאי וישראל בספק בכור דנאכל לו במומו מהו שיקנסו בנו אחריו שיהא אסור לו (לוכל) [לאכול]: קנסו בנו אחריו. לפדותו משום דכל יומא מפקע ליה ממצות. אבל בבכור ליכא הפקע ולא קנסו: או אם תמצא לומר כיון מלאכתו במועד לא קנסו בנו כו' משום דמלאכת חולו של מועד מדרבנן אסור ולא מדאורייתא אסור: או דלמא קנסוה לממוניה לבכור ולא יאכל אפילו לבנו: שנתקווצה. שעקר הקוצים ממנה: תזרע למוצאי שביעית. דקוצין לא חשיבה מלאכה: נטייבה. שנזדבלה בשביעית או מדיירה. שהביא שם בהמות לזבלה בשביעית הוה חשיבה מלאכה דהיינו תולדה דחרישה לא תזרע למוצאי שביעית: הטיבה בשביעית ומת בנו זורעה למוצאי שביעית: